

December 12.

Szt. SZPÜRIDON, a ciprusi Trimithusz IV. századi püspöke

Családos ember volt, nyáját őrző pásztorból lett a lelkek gondos főpásztora. Beszél róla Szt. Athanáz (Apológia secunda 50,2), Aquileiai Rufinus (Hist. Eccl. X, 3-5), Szókratész (1,2) és Szozoménosz (I, 11, 104), életét pedig a paphoszi Theodorosz (VII. sz.), majd később Metaphrasztész állította össze. E két utóbbi szöveg fennmaradt georgiai, illetve arab nyelvű fordításban is. - Nem tudjuk, részt vett-e a Nikaiai Zsinaton, de a Sardicai Zsinat (343) aktáin szerepel aláírása. - BHG II. nr. 1647-1648a - Synax december 12.

„Szpüridonról szólva el kell mondani, hogy oly nagy volt ebben a pásztorban az életszentség, hogy arra is méltónak találtatott, hogy emberek pásztora legyen. Az egyik ciprusi város, név szerint Trimithusz püspöki tisztét nyerte el. Annyira igénytelen volt, hogy püspöksége idején is juhokat legeltetett. Sokat beszélnek róla... Volt egy szűz leánya, aki osztozott apja istenfélelmében, és Eirénének hívták... Ilyen emberek tündököltek az egyházakban Constantinus császár idején. Ezeket sok ciprusitól is hallottam, és egy bizonyos Rufinus presbiter latin nyelven írt művében olvastam. Ezekből gyűjtöttem össze ezeket a történeteket.”(Szókratész i. m., I. 12.ford. Baán István)

December 15.

Szt. NINO (Christiana) Theognoszta - (IV.sz.) Georgia apostola

Valamelyik római tartományból Georgiába hurcolt rabszolgalányt(?) legendás hírű térítő. Nevét nem ismerjük, a Nino a Christiana, „a keresztény nő” georgiai rövidítése. Pályafutását a későbbi legendairódlom számos díszítménnyel bővítette. Élt Kartli tartományban a IV. század első felében. - Ismereteink forrása Rufinus szövege, melyet Caesareai Euszébiosz Egyháztörténetéhez kapcsolt.

- Vö. „Szt. Nino élete” Bíró Margit fordításában.

- (Az életadó oszlop 7-62.) 1807-ben Lotharingiában Szt. Christiana- kongregáció született; a nővérek tanító-nevelő szolgálatot végeznek.

*(Megjelent Puskely Mária:
A keresztény Európa szellemi gyökerei című kötetben)*

* * *

A várandós Mária

A várandós Mária táblaképe Németújvárról (1410 körül) a Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményében látható. Az infra felvétel kimutatta a képen látható Mária köpenye alá festett gyermek Jézust keresztel a kezében.

Murádin Jenő

* * *

Ecset és toll Gábrus, az örmény

Nyár van, idegenforgalom. Fényképezőgépeket villantgató turisták járják a városokat. Nyugaton és keleten egyaránt.

Az erdélyi tájakat önmaguknak felfedező, többnyire magyarországi látogatóknak vannak olyan csoportjai, melyek már rejtőzőbb szépségekre szakosodtak. S ha mondjuk, a bonchidai Bánffy-kastélyt, a romjából nemzetközi összefogással újjászülető erdélyi Vesailles-t többször megnézték már, ellátogatnak a szomszédos Szamosújvárra is. Olyan bűbájos kisváros az - az erdélyi magyarörmények egykori központja -, késő barokk és empire polgárházainak fantasztikus sorával, melynek látványa megéri a kis kitérőt. Kulcsokért szaladgálnak, hogy megnézhessék az örmény Nagytemplom klimatizáló berendezéssel védett hatalmas oltárképét, a Rubensnek tulajdonított és nemrég hazakerült Keresztlevételt. Majd útjuk a sokkal kisebb és intimebb Salamon-templomhoz vezet. A kis templom, valamivel távolabb a városfőtértől, különleges történet és művészeti látványosságokat kínál. Ez volt a betelepített örmények 1723-24-ben épült első temploma, melynek bejáratát Szent Szilveszter és Világosító Szent Gergely,(az örmények megtérítője) kőbe faragott barokk szobra őrzi. Maga a kapu másodlagos elhelyezésben, csúcsíves, gótikus stílusú, az

élelmes örmények által Bálványosvárajáról kölcsönvett pálcátagos portálé. Vannak, akik már ismerősök e helyen és a csoport tagjait egyenesen odaviszik *Gábrus Zakariás* mennyezeti falképehez, a templom építésének följánlási mozzanatát megörökítő műhöz.

A száraz vakolatra felvitt al secco falkép 1842-ben készült el. Százhusz évvel a templomépítés és közel kétszáz évvel az erdélyi örmények betelepődése után festette „az örmény Gábrus”. Mindamellet a félkör alakú falkép úgy ábrázolja az adományozókat *Simay Salamont* (innen a Gyümölcsoltó Boldogasszony tiszteletére emelt Salamon-templom közkeletű neve) és *Simay Bogdánt*, valamint feleségeiket, ahogyan e népcsoport módosabb tagjai a XVI. század táján öltözködtek. Lelkiismeretes történelmi dokumentáció segítette a festmény készítőjét, hogy hamisítatlan keleti jelenetet álmodjon a templom mennyezetére. Mert maga az adományozás, a felajánlás jelenetével a falkép kifejezetten keleti ritusú: párját legközelebb a bízánci művészetben találjuk.

Egymással szimmetriában térden áll a két módos kereskedő, Salamon és Bogdán. Hosszú ingszerű, kendővel, mint valami övvel átfogott öltözékükre díszes gombházas kaftán terül. A kaftán ujjai szétnyílván szabadon maradnak, az alakok keze imára kulcsolódik össze. Mindkét adományozó szépen növesztett bajszt visel, a fiatalabbnak sötét fekete haja hullámosan borul a vállára. Mögöttük feleségeik térdelnek diszkrétén hátrébb szorulva. Az ő nevüket is megörökítette egy magyar és örmény felirat: a Salamon élete párja *Roska Szirma* (micsoda szép keresztnév) a Bogdáné a kicsit nehezen kiejthető *Chászo Ulchatun*. A két emberpár között a templom képe bontakozik ki. Tornya nem olyan, amilyennek a valóságban látjuk, hanem bizonyosan a terve szerinti változatot mutatja. Rajza maradhatott fenn, amit Gábris nyilvánvalóan látott, csak a férfiak kaftános alakja színesedik föl, a baloldal vörösben, a jobb kékekesszürkében. A képmezőt átszabdáló repedések szakavatott felújítást kívánnak. A festmény alaptónusa finom szürke.

Gábrus Zakariásról aligha hallottak a látogató turisták. Neve azonban nem ismeretlen a művészettörténeti szakirodalomban. A lexikonszerkesztő *Szentiványi Gyula* éppúgy foglalkozott vele, mint *Lyka Károly*, vagy korábban az erdélyi örmények történetírója, *Szongott Kristóf*. Lyka Károly a biedermeier kor alkotói közé sorolja. „Gábrus Zakariás - írja - valóságos ezermester, tulajdonképpen tanító, emellett térképeket rajzolt és színpadi díszleteket festett, több nyelven írt szépirodalmi és különféle tudományos tárgykörbe tartozó műveket, készített a székesegyház számára oltárt, baldachint, lámpákat, hímzett miseruhát, azonkívül festett is. 1841-42-ben díszítette alakos képekkel a szamosújvári Salamon-templomot.” (Magyar művészet 1800-1850. 288 old.)

Életrajzát részletesebben a város gimnáziumának „Tudósítványában”, azaz értesítőjében Szongott Kristóf írta meg. Gábrus Zakariás 1794. augusztus 18-án született Szamosújváron, bölcsészeti tanulmányokat végzett Kolozsváron, majd teológiát Gyulafehérváron. Bár Rudnay püspök igencsak méltányolta, ahogyan I. Ferenc császár látogatására a mindenhez értő szeminarista a város földíszítését és kivilágítását megtervezte, pappá mégsem szentelték föl. Alacsony termete miatt találták erre alkalmatlannak, így amikor Szamosújvár tanácsa 1818-ban „tanítósággal kínálta meg”, az ajánlatot Gábrus elfogadta, hazatért és egy hosszú életem át szülővárosa műveltségének szolgálatába állott. Ezermesterségére jellemző, hogy készített földgömböt, tengelyeken forgó, száz esztendeig használható naptárt (calendaria secularia), mozgó naprendszert, titkos rugóval szerkesztett 101 fiókos ládát (bemutatták a londoni kiállításon), rajzolt négy térképgyűjteményt, egyik oltárképe faragott keretével a Nagytemplomban ma is látható.

Összegyűjtött műkincseiből és néprajzi tárgyaiból egy szamosújvári örmény múzeum alapjait kívánta megvetni. Ez a legfőbb vágya nem teljesülhetett. Halála után (elhunyt 1870. április 27-én) Szongott Kristóf, majd Hermann Antal élesztette újra az örmény múzeum létesítésének gondolatát.

(Megjelent a *Műkereskedelmi Információs magazin*
novemberdecemberi számában)

* * *

„Szép és dicsőséges a Hazáért meghalni, még szebb a Hazáért élni.”

Zrínyi Miklós

* * *

Bálintné Kovács Júlia

Az örménymagyar „Ki-kicsoda” (talán) leggazdagabb forrásmunkájából (2. rész)

Korbuly Bogdán: (Adeodat) orvosdoktor, szamosújvári származású; a pesti egyetemen tanult, hol 1840-ben lett orvosdoktorrá, később Alsó-Fehérmegye főorvosa. (1849. április 24. a nagybányai tábori kórház-